CYFARFOD	Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi
DYDDIAD	13 Chwefror 2025
TEITL YR EITEM	Cynllun Economi Gwynedd
AELOD CABINET	Cyng. Medwyn Hughes
AWDUR YR ADRODDIAD	Osian Elis, Arweinydd Tîm (Datblygu Busnesau Gwynedd) Sioned Williams, Pennaeth Economi a Chymuned Dylan Griffiths, Rheolwr Gwasanaeth Datblygu Economaidd

1. PWRPAS YR EITEM – PAM FOD ANGEN EI GRAFFU?

1.1. I adrodd ar y gwaith o lunio Cynllun Economi newydd i Wynedd, gan wahodd mewnbwn yr Aelodau ar gynnwys yr adroddiad hwn ac ar faterion pellach y credir y dylid eu hystyried wrth greu'r Cynllun.

2. CRYNODEB A MATERION ALLWEDDOL

2.1. Mae'r adroddiad hwn yn amlinellu'r camau y mae'r Gwasanaeth Datblygu Economaidd wedi'u cymryd er mwyn datblygu Cynllun Economi newydd i Wynedd. Oherwydd y gofyn ar gyrff cyhoeddus yn Neddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 i ystyried y Pum Ffordd o Weithio wrth lunio unrhyw bolisi neu strategaeth newydd, rhennir datblygiad y Cynllun hyd yn hyn fesul y Ffyrdd o Weithio:

- Meddwl yn hir-dymor.
- Cynnwys rhan-ddeiliaid a thrigolion.
- Gweithredu ataliol.
- Integreiddio â chynlluniau strategol eraill.
- Cyd-weithio â phartneriaid.

2.2. Gofynnir am fewnbwn yr Aelodau ar gynnwys yr adroddiad hwn ac ar faterion pellach y credir y dylid eu hystyried wrth greu'r Cynllun. Ynghyd â'r mewnbwn a gyflëwyd gan y rhan-ddeiliaid eraill (Rhan 5.), bydd negeseuon y Pwyllgor yn cael eu hystyried wrth lunio drafft cychwynnol y Cynllun Economi.

3. CEFNDIR A CHYD-DESTUN

3.1. Yng nghyfarfod y Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi ar 25ain Ionawr 2024, cyflwynwyd adroddiad am y cynnydd y mae'r Cyngor wedi'i wneud yn erbyn y drydedd flaenoriaeth prosiect yn amcan "Gwynedd Lewyrchus" y cynllun corfforaethol, Cynllun y Cyngor (Gweler Eitem 5):

"Creu'r amgylchiadau gorau posibl yng Ngwynedd i fusnesau a mentrau cymunedol ffynnu, a chefnogi pobl Gwynedd i mewn i waith."

Yn adroddiad Eitem 5, daethpwyd i'r casgliad y byddai angen cynllunio ar gyfer y cyfnod wedi Mawrth 2025, hynny ar ffurf Cynllun Economi newydd i Wynedd. Mae'r adroddiad perfformiad a gyflwynwyd i'r Cabinet ym mis Tachwedd 2024 yn amlinellu cynnydd ar raglen waith y flaenoriaeth prosiect uchod.

3.2. Mae'n golygu nad oes gan y Cyngor gynllun strategol ffurfiol ar gyfer datblygu economi Gwynedd yn ei chyfanrwydd, er ein bod yn barod yn ymdrin ag adfywio a thwristiaeth yn benodol yn y Fframwaith Adfywio, y Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy a'r Cynllun Llechi. Ymdrinnir â'r economi hefyd yng Nghynllun y Cyngor yn yr amcan "Gwynedd Lewyrchus", ond hynny wrth gwrs yn y cyd-destun corfforaethol. Mae'n gofyn am gynllun hir-dymor, lefel-uchel at bwrpas datblygu economaidd yn benodol, ag ynddi weledigaeth a dull gweithredu sy'n ymdrin ag economi Gwynedd yn ei chyfanrwydd.

3.3. **Mae creu y math hyn o gynllun yn bwysig yn wyneb y newid tebygol mewn rhaglenni ariannu busnes a chronfeydd buddsoddi gan Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DG. Mae'r ansicrwydd hyn wedi'i nodi yng nghofrestr risg corfforaethol y Cyngor. Yn y cyd-destun hwn, bydd y Cynllun Economi yn gosod arweiniad strategol sy'n addas i'r cyfleon a'r heriau a geir yng Ngwynedd, waeth beth fo'r newidiadau yn y trefniadau ariannu rhanbarthol a chenedlaethol. Bydd y Cynllun Economi hefyd yn fodd o gyfathrebu â phartneriaid strategol y mathau o bethau y ceisir eu cyflawni yng Ngwynedd, gan geisio am adnodd a chefnogaeth ar y sail hynny.**

4. MEDDWL YN HIR-DYMOR

4.1. Er mwyn sicrhau perthnasedd y Cynllun dros y tymor hwy, mae'r materion hir-dymor canlynol wedi'u hadnabod:

4.1.1. Mae proffil sectoraidd a chyflogaeth yr economi yng Ngwynedd yn dangos amrywiaeth cul o ddiwydiannau. Y sector gyhoeddus yw'r prif gyflogwr yng Ngwynedd, gyda mwy na thraean o weithwyr (36%) wedi'u cyflogi gan wasanaethau cyhoeddus – dibyniaeth sy'n uwch na chyfartaledd Cymru a rhanbarth y Gogledd. Yn yr un modd, mae cyfran y mentrau mewn amaethyddiaeth, coedwigaeth a physgota yng Ngwynedd (19%) yn ddwywaith yn uwch na Chymru a phedair gwaith yn uwch na'r DG (5%), a'r gyfran o fentrau mewn gweithgaredd llety a bwyd (13%) yn ddwywaith y ffigwr ar gyfer y DG. Mae'n adlewyrchu natur wledig yr economi, fel y mae'r gyfran is o (6%) fentrau mewn gweithgaredd proffesiynol, technegol, gwyddonol a gweinyddol yng Ngwynedd o gymharu â chyfartaledd y DG (14%), a'r gyfran isel o weithwyr (5%) mewn gweithgynhyrchu.[1]

4.1.2. Oherwydd y ddibyniaeth uwch ar ddiwydiannau tymhorol, mae cyfran uchel o weithwyr

[1] Cyfrifiad 2021 (ONS) – Cyflogaeth fesul diwydiant; Office for National Statistics (ONS), dyddiedig 25 Medi 2024, ONS website, statistical bulletin, UK business; activity, size and location: 2024.

yng Ngwynedd mewn swyddi rhan-amser (2023).

	Rhan-amser	Llawn-amser
Gwynedd	41%	59%
Cymru	34%	66%
Y DG	21%	69%

Ffynhonnell: ONS Business Register and Employment Survey.

4.1.3. Mae canran yr hunangyflogedig yng Ngwynedd (13%) yn uwch na chyfartaledd Cymru (8%) a'r DG (9%).[2] Bychain hefyd yw'r mentrau a geir yng Ngwynedd o ran y nifer a gyflogir, gyda 77% ohonynt yn cyflogi hyd at 4 person.[3]

4.1.4. Mae cynhyrchedd Gwynedd yn is na gweddill Cymru a'r DG, gyda Gwerth Ychwanegol Crynswth (GVA) y pen yng Ngwynedd yn £20,950 o gymharu â £22,380 ledled Cymru £30,221 ar gyfer y DG i gyd.[4]

4.1.5. Yn rhannol o'r herwydd, mae Gwynedd yn wynebu cyflogau isel, gyda chyflog wythnosol llawn-amser yn £573 (Cymru: £636; DG: £682) ac incwm gros aelwydydd yn £17,430 (Cymru: £18,028; DG: £21,679).[5]

4.1.6. Mae hyn yn cyfrannu at lefel tlodi ac anfantais economaidd-gymdeithasol uchel, er bod diweithdra yn is na chyfartaledd Cymru a'r DG. Yn ôl data diweddaraf y Dangosydd Amddifadedd Lluosog (MALIC) (2019), mae lefel tlodi yn uchel ledled y sir – yn wledig ac yn drefol, gydag amddifadedd wedi gwaethygu ers 2014 mewn sawl ardal; a chydag ardaloedd ym Mangor a Chaernarfon ymhlith y 10% tlodaf yng Nghymru.[6] Mae gan Wynedd y lefelau tlodi tanwydd uchaf yng Nghymru, a chan adlewyrchu natur dymhorol y gyflogaeth, mae hawliadau am Gredyd Cynhwysfawr yn codi yn nhymor y gaeaf ac yn is o lawer yn yr haf.

4.1.7. Mae Gwynedd yn wynebu her ddemograffig sylweddol oherwydd heneiddio'r boblogaeth a'r lefelau uchel o allfudo ymhlith pobl ifanc (<35 oed). Rhwng 2011 a 2021, gwelwyd cynnydd o 8.6% ym maint y boblogaeth hŷn yn y sir mewn oed ymddeol (>65),[7] ac yn y cyfnod rhwng 2001 a 2022, roedd mudo net negyddol ymhlith unigolion 15-39 oed yn

---

[2] ONS Annual Population Survey (Hyd. 2023 – Medi 2024), https://www.nomisweb.co.uk/reports/lmp/la/1946157384/report.aspx

[3] Office for National Statistics (ONS), dyddiedig 25 Medi 2024, ONS website, statistical bulletin, UK business; activity, size and location: 2024.

[4] Cyngor Gwynedd, *Adroddiad Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi* (2024): https://democratiaeth.gwynedd.llyw.cymru//documents/g4895/Pecyn%20adroddiadau%20cyhoeddus%2025ain-Ion-2024%2010.30%20Pwyllgor%20Craffu%20Addysg%20ac%20Economi.pdf?T=10&LLL=1

[5] *Ibid*.

[6] Ystadegau ar gyfer Cymru, *Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru (MALIC) 2019, Adroddiad Canlyniadau* (2019). [Ar-lein]: https://www.llyw.cymru/sites/default/files/statistics-and-research/2020-06/mynegai-amddifadedd-lluosog-cymru-2019-adroddiad-canlyniadau.pdf.

[7] Cyfrifiad 2021 (ONS) – https://www.ons.gov.uk/visualisations/censuspopulationchange/W06000002/

gyfwerth â *c.* 3,600 ohonynt yn gadael Gwynedd.[8] Effaith hyn yw'r cwymp isod ym maint y boblogaeth oed gwaith (16-64 oed):

Grŵp Oedran	2011	2021	+/- %
16-24 oed	16,723	14,260	-14.7%
25-34 oed	12,532	13,127	+4.7%
35-49 oed	22,808	18,659	-18.2%
50-64 oed	23,720	24,655	+3.9%
Cyfanswm oedran gwaith (16-64 oed)	**75,783**	**70,701**	**-6.7%**

Ffynhonnell: Cyngor Gwynedd, *Llechen Lân* (2024, tud. 9).

Mae'n cynrychioli gostyngiad o *c.* 5,000 yn nifer y gweithwyr yng Ngwynedd. Mae'n debygol y bydd y boblogaeth oed gwaith yn gostwng ymhellach, gan ddwysau'r heriau recriwtio sydd eisoes yn bodoli ledled yr economi yng Ngwynedd.

4.1.8. Gwynedd yw'r sir â'r ganran uchaf o siaradwyr Cymraeg (64.4%) yng Nghymru ac yn ôl y Comisiwn Cymunedau Cymraeg, mae'r canrannau uchaf o siaradwyr Cymraeg i'w gweld yn y tri diwydiant canlynol yng Ngwynedd:

- Gweinyddiaeth gyhoeddus, addysg ac iechyd (84%).
- Amaethyddiaeth (84%).
- Y diwydiant adeiladu (74%).

Yn adroddiad y Comisiwn, gwneir y sylw y gallai unrhyw newid yn y diwydiannau hyn gael effaith strwythurol ar hyfywedd y Gymraeg yng Ngwynedd. O ran y berthynas rhwng yr economi a'r iaith felly, mae'r diwydiannau hyn yn greiddiol i'r Gymraeg – ac mae cyfle i gynyddu ei defnydd a'i gwelededd yn ehangach ledled yr economi.[9]

4.1.9. Mae datblygiadau mewn technolegau digidol, e.e., deallusrwydd artiffisial, yn debygol o greu cyfleon a heriau newydd. Mae'n gofyn am sgiliau digidol ymhlith gweithwyr a chysylltedd bang-eang digonol ym mhob rhan o'r sir. Mae mynediad at gysylltedd bang-eang cyflym wedi gwella yng Ngwynedd, ond mae'n parhau'n gymharol wan mewn rhai ardaloedd gwledig.

4.1.10. Mae gan Wynedd botensial sylweddol mewn diwydiannau gwerth uchel sydd eisoes yn bodoli yn y sir neu sydd â chyfle i ddatblygu o'r newydd. Yn ôl adroddiad a gomisiynwyd gan y Cyngor yn 2020, adnabuwyd y diwydiannau canlynol:

- Creadigol a digidol (e.g., sain a cherddoriaeth, cynhyrchu teledu a fideo).

[8] StatsCymru, Ystadegau ymfudo mewnol (ONS).
[9] Comisiwn Cymunedau Cymraeg, *Grymuso Cymunedau, Cryfhau'r Gymraeg: Adroddiad y Comisiwn Cymunedau Cymraeg ar Gymunedau sydd â Dwysedd Uwch o Siaradwyr Cymraeg* (2024, tud. 22. [Ar-lein]: https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2024-08/grymuso-cymunedau-cryfhaur-gymraeg.pdf

- Gwasanaethau proffesiynol ac ymgynghorol.
- Diwydiannau gwyrdd a glân.
- Gwyddorau bywyd.
- Gweithgynhyrchu uwch.
- Awyrofod.

4.1.11. Mae newid hinsawdd ymhlith y sialensiau mwyaf a wynebir. Mae'n glir y bydd newid yn yr hinsawdd yn creu problemau economaidd i Wynedd, gan ofyn am weithredu ataliol trwy hyrwyddo dulliau busnes gwyrdd a datgarboneiddio.

5. CYNNWYS – MEWNBWN GAN Y CYHOEDD A RHAN-DDEILIAID

5.1. Rydym wedi ceisio am fewnbwn gan yr amrywiaeth mwyaf posib o ran-ddeiliad er mwyn adnabod y cyfleon, heriau a'r problemau sy'n wynebu trigolion, cymunedau a busnesau Gwynedd, ynghyd â phartneriaid y Cyngor. Tynnir sylw at y prif negeseuon isod:

5.1.1. Defnyddiwyd yr Ymgynghoriad Ardal Ni a gynhaliwyd yn 2022 er mwyn deall yr hyn sy'n bwysig i drigolion Gwynedd, yr heriau a wynebant a sut yr hoffent weld eu hardaloedd lleol yn datblygu. Ledled Gwynedd, cyflëwyd y pryderon canlynol ynghylch yr economi:

- Diffyg swyddi cyflog uchel a llawn-amser.
- Economi leol fregus a'r angen am fwy o gefnogaeth i fusnesau.
- Tlodi a chostau byw uchel.
- Allfudo ymhlith yr ifanc a diffyg cyfleon ar eu cyfer yn lleol.
- Strydoedd mawr yn dirywio.
- Yn eisiau economi ymweld cynaliadwy.

Cyflëwyd y dymuniad o gael economi mwy llewyrchus a gwydn, gyda rhagor o swyddi llawn-amser ar gyflogau da, a chyda'r Gymraeg a'r amgylchedd wedi'u gwarchod.

5.1.2. Cynhaliodd y Cyngor Arolwg Busnes yn 2024 er mwyn ennyn mewnbwn y mentrau a geir yng Ngwynedd o ran eu profiadau, eu bwriad i'r dyfodol a'r heriau a wynebant. Derbyniwyd ymatebion gan 130 o fusnesau ar draws 16 diwydiant, gan dderbyn yr oedd mentrau llety a gwesty wedi'u gor-gynrychioli rhyw ychydig yn y sampl (38.5%). Rhestrir y prif negeseuon isod:

- 43.1% eisiau tyfu eu busnes, 23.1% am gadw eu busnes fel ag y mae, ac 13.1% yn rhagweld y bydd angen cau eu busnes.
- 36.2% eisoes wedi profi anawsterau recriwtio.
- 65.7% yn darogan y byddent yn wynebu her yn recriwtio unigolion gyda'r profiadau a'r sgiliau perthnasol yn y dyfodol.
- 40.7% yn adnabod cynnydd mewn prisiau ynni fel her.
- 13% yn nodi diffyg cwsmeriaid a gostyngiad mewn galw yn her.
- 29.1% yn mynegi pryderon ynghylch rheoliadau newydd Llywodraeth Cymru a'r Cyngor.
- 28.5% eisiau cymorth marchnata.

- 21.5% eisiau cymorth i ddatblygu’n ddigidol.
- 16.2% eisiau cymorth i farchnata’n Gymraeg; 15.4% yn dymuno derbyn hyfforddiant ieithyddol.

5.1.3. Mae cyfres o gyfarfodydd hefyd wedi’u cynnal gyda phartneriaid strategol y tu mewn a thu allan i’r Cyngor, gyda’r nod o adnabod heriau a chyfleon yn y maes datblygu economaidd. Mae hyn yn cynnwys prif sefydliadau cyhoeddus y sir, prif gyflogwyr a chynrychiolwyr y sector breifat. Mae'r gyfres hon o gyfarfodydd yn parhau, ond hyd yma, mae'r negeseuon a dderbyniwyd yn cynnwys y canlynol:

- Ariannu tymor byr yn broblem.
- Pwysigrwydd uchafu gwerth a maint y gwariant cyhoeddus yn lleol.
- Cyflogaeth rhan-amser a chyflog isel yn broblem ac yn cyfrannu at lefel tlodi uchel.
- Cyfle i dyfu maint a chynhyrchedd y busnesau a geir yng Ngwynedd.
- Cyfle i fanteisio ar ddiwydiannau newydd gwerth uchel.
- Heneiddio’r boblogaeth ac allfudo ymhlith yr ifanc yn peri her i’r Gymraeg a’r economi.
- Bod yr economi yn gweithio er budd pobl Gwynedd.

6. GWEITHREDU ATALIOL – ATAL PROBLEMAU RHAG GODI NEU WAETHYGU

6.1. Yn seiliedig ar brif negeseuon yr ymchwil a chyfranogiad y cyhoedd a rhan-ddeiliaid, mae’r Gwasanaeth Datblygu Economaidd wedi adnabod cyfres o newidiadau y dymunir eu gweld yn economi Gwynedd, i’w hymgorffori maes o law yng nghynnwys y *Cynllun Economi* er mwyn gweithredu arnynt:

- Amrywio’r economi gydag ystod ehangach o ddiwydiannau, gan gynnwys rhai gwerth uchel.
- Gwella trafnidiaeth a chysyllted digidol gwledig.
- Rhyddhau a chefnogi potensial y busnesau a’r mentrau a geir yn barod yng Ngwynedd.
- Cynyddu cynhyrchedd y pen.
- Gwella lefelau cyflog a lleihau dibyniaeth ar swyddi tymhorol, ansicr.
- Lefelau tlodi ac anfantais economaidd-gymdeithasol yn is.
- Mwy o bobl ifanc yn aros yng Ngwynedd neu’n dychwelyd i fyw a gweithio, gyda chefnogaeth hefyd i bobl hŷn mewn oedran ymddeol i barhau i weithio a chyfrannu, ble’u bod eisiau.
- Economi ecolegol bositif sy’n datgarboneiddio.
- Defnydd a gwelededd y Gymraeg yn cynyddu.

Twf at bwrpas felly, nid twf er ei fwyn ei hun; yn gynhwysol a chynaliadwy, yn sicrhau’r buddion gorau posibl i’r nifer mwyaf o bobl yng Ngwynedd, a chyda’r Gymraeg a’r amgylchedd wedi’u gwarchod a’u cryfhau. H.y., datblygu’r economi at bwrpas cynhwysol ac i gyfrannu at les trigolion Gwynedd.

7. INTEGREIDDIO – SICRHAU CYSONDEB Â CHYNLLUNIAU STRATEGOL ERAILL

7.1. Er mwyn asio Cynllun Economi Gwynedd gyda chynlluniau eraill, rydym wedi ystyried y cyd-destun strategol ehangach y bydd y Cynllun wedi'i leoli ynddo.

7.1.1. Yn gorfforaethol, mae'n golygu ymateb i'r cyfeiriad strategol sydd wedi'i osod yn barod ar gyfer yr economi yn amcan "Gwynedd Lewyrchus" y Cynllun Cyngor:

"Cryfhau'r economi a chefnogi trigolion Gwynedd i ennill cyflogau teilwng."

Dylid hefyd ymgorffori'r egwyddorion datblygu cynaliadwy a geir yn y cynlluniau y mae'r Cyngor yn barod yn gweithredu arnynt ym maes economi – Y Cynllun Economi Ymweld Cynaliadwy, Y Cynllun Llechi a'r Fframwaith Adfywio.

7.1.2. Mae sgyrsiau hefyd wedi'u cael â Swyddogion Iaith y Cyngor a'r Uned Gaffael er mwyn asio â'r Strategaeth Iaith corfforaethol a'r Cynllun Caffael newydd y mae'r Cyngor yn ei ddatblygu. Yn yr un modd, ymgynghorwyd â Rheolwr Rhaglen y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus lleol i ystyried Amcanion Llesiant y Bwrdd yn y Cynllun Llesiant Lleol, 2023-28.

7.1.3. Y bwriad yw paratoi asesiad ffurfiol maes o law yn gwerthuso cyfraniad y Cynllun Economi at saith Amcan Llesiant y Cyngor, fel y'u diffinnir yng Nghynllun y Cyngor.

8. CYD-WEITHIO – GWEITHIO Â PHARTNERIAID

8.1. Bydd angen cyd-weithio yn ystod cyfnod gweithredol y *Cynllun* er mwyn uchafu ei werth.

8.1.1. Mae cryn ymgysylltu eisoes wedi digwydd er mwyn ennyn perchnogaeth a diddordeb yn y Cynllun ymhlith partneriaid. I'r pwrpas hwn, mae sgyrsiau wedi'u cael â rhan-ddeiliaid lleol, rhanbarthol a chenedlaethol, hynny gyda'r bwriad o'u cynnwys trwy gydol cyfnod byw y Cynllun – e.g., prif gyflogwyr lleol, cyrff cyhoeddus a sefydliadau addysg uwch a bellach, busnesau a mentrau cymunedol, a Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DG.

8.1.2. Yn wyneb y pwyslais cynyddol a roddir ar gyd-weithio rhanbarthol yn y maes datblygu economaidd, yn enwedig yn y Gogledd ar ffurf y Cyd-bwyllgor Corfforedig a'r Bwrdd Uchelgais, ond hefyd yn y Gorllewin ar hyd gogwydd de-gogledd y Bartneriaeth ARFOR, bydd angen ystyried y cyd-destyn cyd-weithio hyn yn gyson yn ystod cyfnod byw y Cynllun.

9. EFFAITH AR NODWEDDION CYDRADDOLDEB, Y GYMRAEG A'R DYLETSWYDD ECONOMAIDD-GYMDEITHASOL

9.1. Bwriedir paratoi asesiadau cydraddoldeb ac ieithyddol llawn maes o law fel atodiadau i'r Cynllun Economi. Byddwn yn ennyn mewnbwn Swyddogion Cydraddoldeb ac Iaith y Cyngor wrth baratoi'r dogfennau hyn.

10. Y CAMAU NESAF

10.1. O dderbyn adborth yr Aelodau, bydd y Gwasanaeth Datblygu Economaidd yn mynd ati baratoi drafft o'r *Cynllun Economi*, gyda'r bwriad o'i gyflwyno i gyfarfod y Cabinet ar yr 8fed Ebrill eleni er mwyn ei fabwysiadu.